

آبونه شرائطی : هریر
ایچون سنه لکی (۲۷۵)
آلتی آیانی (۱۵۰)

نسخه سی ۵ غروشد .
ایکی نسخه برآراده
(۱۰) غروشد
سنه لکی ۵۲ نسخه در .

اداره خانه : باب عالی جاده سنده
رشید افندی خائنده

اخطرات
آبونه بدلی پشیندر .

مسئله موافق آثار مع الممنونیه
قبول اولنور . درج ایدله بن
یازیلر اعاده اولنماز .

کتابخانه

۱۳۳۰

آدرس تبدیلنده آیریجه
۵ غروش کوندرملیدر .

مکتوبلرک امضالری واضح
واوقوناقلی اولسی و آبونه
صره نومروسی محتوی
بولونمسی لازمدر

ممالک اجنبیه ایچون آبونه
اولانلرک آدرس لرینک
فرانسه زجه یازلمسی رجا اولنور .

یاره کوندردلیکی زمان نهیه
داثر اولدینی بیلدیرلمسی
رجا اولنور

اتبعون اهدکم سبیل الرشاد

صاحب و مدیر
اشرف ادیب

باش محرر
محمد عاکف

والله یهدی من یشاء الی صراط مستقیم

نعمان بن ثابت، شافعی و اُحد بن حنبل کی ائمہ دینک - رضوان اللہ علیہم اجمعین - کلام و کلامیات حقندہ کی حکم و قناعتی دہ جالب اعتبار اولق لازم کلیر . ائیدی ، دین اماملرینک علم توحید ، نامی آئندہ تدوین ایتش اولدقلری علم عقائد ، مسلمانلر ایچون کافیدر . علم کلام ، عنوانیلہ عقائد اهل بدعتدن ، بوکون نام و نشانلری قالمایان مذاهب باطلہ و فرق ضالہ دن بحثہ کیریشمک و یکی برعام کلام یازمق ایچون دہ پروبایلیم ، پوزیتویم ، ماندریالیم ، دوغمازیم ... کی ایمان اسلام ایله هیچ برمناسبتی اولمایان نظریات فلسفیہ یی عقائد اسلامیہ صوقق فاندسزدر . فاذا بعدالحق الا الضلال .

بزم اعتقاد مزجہ ملککتک وبالخاصہ کنجکلک محتاج اولدینی کتاب برعلم حالدر . عقائد دینیہ یی وضع الہیہ و سنت رسولہ کورہ تدوین ایدہ جک بویله برآز ، برمسلمانک الہیہ ، کندی نفسینہ و انسانلرہ قارشئ مکلف اولدینی فرائض دینیہ و وجائب اجتماعیہ و وظائف اخلاقیہ یی جامع اولق و هدایت و ضلالت یوللرینی أدله قرآنیہ سبیلہ بیلدیرمک لازم کلیر . کلامیاتک یکیدن احیاسی املی ، محترم استاد مزہ عطفاً باعث حیرت و نتیجہ اعتباریلہ دہ موجب ناسفدر .

ایمان و اسلام ، جدلیات کلامیہ نک دکیل ، حقک فضل و احسانی و اثر هداسیدر . یدی اللہ لنورہ من یشاء (سورہ توبہ)

باقی اخلاص و حرمت .

بکاربکی - ۲۵ مایس ۱۳۳۹ . شیخ محسن فانی الظاہری

جمع قرآن

۲

وحی فانی :

طرف سامی رسالتپناہیدن بر طاقم اصحاب کرام دہ وحی کاتبکی خدمت مبعجلہ سبیلہ ترفیہ بیورلمشدی . آنلردہ اوراق و صحائف اوزرینہ ، احیانادہ دری و خورما اغاجندن معمول لوحہ لردہ قرآن کریمی بازارلردی . قرآن کریمک کتابت و تحریرینہ اصحاب کرام دہ یک زیادہ اشتیاق کورلردی . حتی مکہ مکرمہ دہ ابتدای اسلامدہ قریش طرفندن واقع اولان تضییقہ رغماً اولردہ خفیا اجتماع ایدہ رک قرآن مبین مدارسہ و مکاتبہ ایلملری بو آرزونک نہ درجہ لردہ حرارتلی اولدینی واضحاً کوستر . حضرت عمرک اسلامی دہ مشیرہ و مشیرہ زادہ سنک بویله تعلیم و تعلم قرآن ایله مشغول اولدقلری بر صرہ دہ اوزرلرینہ وارمسی و کندی ضبط اید میوپ جاذبہ قرآنہ طوتیلیمسی نتیجہ سیدر .

ایشته ، علم کلام ، بودورک اُزیدر . دینک بسیط و سادہ اعتقادلرینہ مقابل منطقک و یونان فلسفہ سینک باش دوندوریمی و کوز قاراردیمی فکرلری و نظریہ لری ایله ری سورولدی و عقلاء سبعة یونانیہ دن اریستو «آرسطو و آرسططالیس» نامیلہ و معلم اول عنوانیلہ حریم اسلامہ صوقولدی . پلاتون «افلاطون الہی» ، آکیلدی و جالینوسہ امام صفی اضافہ ایدلدی . حتی آرسطونک بر پیغامبر اولدینی و قومینک اونک رسالتینی تصدیق ایتہ دیکلرینہ داز بریردہ بر حدیث بیلہ کوردیکمی خاطر لایورم ، کہ شہ سز موضوعدر . بوغفلتار و ضلالتلر یوزندن کلام و عقائد کتابلری مشائیہ ، اشراقیہ ، رواقیہ ، عندیہ و عنادیہ ... کی مذاهب فلسفیہ ایله طولدی و هدایت اسلام و دین ایله هیچ برعلاقہ سی بولونمایان بوجولیاتدن و سفسطہ لردن مسلمانلری قورتارمق قابل اولمادی . بوکون کلام ، تعیرینک منشائی بیلہ بو علمک (?) نرہ دن میدانہ جیقیدینی کوسترمہ یی کافیدر . استادک مساعده لرینہ مغروراً عرض ایدہ ییم ، کہ کلام ، تعیری ظن ایدیلدینی کی - الکلام فی کذا - بیانلرندن دہ کیل ، برلفظ یونانی اولان «لوغوس» کلمہ سندن آلینمشدر و تمامیلہ بونک لفظاً و معنأ مقابلیدر .

یکرمینچی عصر مدنیتدہ مسلمانلری وحدت دینیہ و اعتقادیه اطرافیندہ طویلالمق بر فریضہ در و بواجتاج بوکون هر طرفدہ حس ایدیلکدہ در . «فقہ» ، «علم اصول فقہ» ، «تفسیر و علم اصول تفسیر» کیی اسلامی علملر طورورکن و قرآن مبینک احتیاجات عصریہ یی موافق بر تفسیر و یا ترجمہ سی بیلہ هنوز یاپیلماش اپکن ، ظلام تاریخہ قاریشان اختلافات مذہبیہ و جدلیات کلامیہ یی یکیدن احیا ایتک و فقط بودفعہ معلم اوللرہ ، افلاطون الہیلرہ ، امام جالینوسلرہ ، فریریوسلرہ ... مقابل لووقہ ، مالہ برانشہ ، قانتہ ، دہ قارتہ ، اوکوست قونته ، داها بیلیم کیملرہ باش و وومق و بو یابانچیلری حریم اسلامہ آلمق ... لزومسز و فاندسزدر . دین مبین اسلامک غریبک نظریات فلسفیہ سبیلہ محتاج تأیید و تحکیم بر عقیدہ سی یوقدر . دیگر طرفدن دہ ، نصوص قرآنیہ یی تأویلہ و حتی بعضاً تمامیلہ رده راجع اولان و آیات حتی رأی و نظره تابع بولوندوروب بونی دہ کتاب و سنتہ ترجیح ایدہ دن بر علم کلامک مسلمانلقدہ بریری . اولاماز .

مبنای علم کلام ، کلامیونک تعریفلرینہ کورہ ، عالم ایله صانع عالمہ استدلال ایسہ ، شناسی :

وارلن بیلہ نہ حاجت کرہ عالم ایله
یت اثباتہ خلق ایلدیکی ذرہ بیلہ

سوزلریلہ بوتون بو علمی اک محسوس و معقول بر طرز دہ خلاصہ ایتشدی .

وقد كنت تكتب الوحي الرسول الله فتبع القرآن [۲] ديهرك زيدك حدث نظري، قوة ضبط وحفظي، امانت وعدالت تامه سني وبالخاصه كاتب وحي رسالتناهي بولنديغني ياد وتقدير ايدرك بو وظيفه مهمه بي زیده توديع سيورديكه اوصيره ده زيدكرمي بش ياشنه واصل اولمامشدي.

ارتحال نبوي ده قرآنك رائه انتشاري :

جناب منزل القرآنك دين ميين اسلامي غايه كماله ايصال ايتك صورتيله تجلي ايدن نعم الهيه سي بذي راي ختام اولنجه وظيفه عاليه تبليغ ده تمام اولوب سيدالكونين حضرتلري ارتحال داربقا بيورديلر . اوصيره ده ضياء قرآن بتون جزيره لعربه انتشار ايتمشدي . ويمن ، بحرين ، عمان ، نجد ، طي ، مضر ، ربيعه ، قضاعه بلادى ايله طائف ، مكه كبي بر جوق شهور وقصباتي تنوير ايتمكده ايدى . بتون بو اسلام محيطنده قرآن حقنده بين المسلمين ادنا بر اختلاف يوق ايدى . حتى طحاوينك بياننه كوره سبعة احرفدن يالكز رسم قرآنك محتملاتندن اوله بيله جك وجوه قرآندن ماعداسي حقنده كي مساعده ده ختام بولمقله متقارب المعنى اولان اختلاف الفاظده قالمامشدي ، عرضه اخيره تعين ايتمشدي .

دين اسلام قدر هيچ بر دين وقرآن عظيم الشان كبي هيچ بر كتاب سماوى خدمت سنيه دن اعتباراً اون سنهيه قريب مدت قليله ظرفنده بو درجه سرعتله انتشار ايدمه مامشدر . ده دو غريبي مبدأ انكشاف ، حديبيه مصلحه نامه سنك تاريخ امضاسي وبا فتح مكه اعتبار ايديلورسه نور قرآنك انتشاري نظر تاريخه نسبتله لمح البصر دينه جك درجه ده مدت قليله ده وقوع بولمشدر .

.*

دور اصحابه قرآن كريمك جمع وتحريرى

يوقا ريده ايضاح اولنديغني اوزره قرآن عظيم الشان عصر سعادتده حفظ وتلاوت جهتيله جمع ايدلديكي وبتون آيات وسور قرآنيه تحرير اولنديغني حالده كتابت جهتيله مصحف واحده مرتب السور اوله رق جمع ايدلماش ايدى . حق صلى الله عليه وسلم افندمنر جانبدنر بو صورتله جمعي ده امر اولنمامشدي . سبي ده بعض آيات جليله نك تلاوتى نسخ ايدلمك احتمالي ايدى . ارتحال پيغمبري اوزرينه وحي

[۲] زيد بن ثابت وحي كاتبلكندن بشقه نبى ذیشان افندمنر سائر وظائف تحريريه سني ده ايضا ايلردى . اطرافدن كلن مکتوبلري ترجمه ايجون رسول اكرمك امريله يهود وسرياني كتابتي تعلم وتحصيل ايتمشدي [قصص انبيا] حضرت زيد تحسین كتابته ده خدمت ايتمشدر . بسمله شريفه نك «س» سز اوله رق تحريريني كويه كورردى . قرآن كريمي بازاركن كتابي آندن منع ايدردى [اتقان] .

اساساً اشعار فصيحجه وخطب بليغه حفظ وتحرير ايتك بين العرب شايعدر . معلقات سبعة بونك جلي برشاهديدر . «قس بن ساعده» نك مشهور خطبه سي معنأ نقل ايدلمشدر . عربك بو قابليت فطريه سنه دين ميين اسلام برده حس وظيفه علاوه ايدنجه آرتق اونك ايجون قرآندن بر كلمه نك ضياعنه ميدان ويرمك ممكن اولنديغني واضحاً آكلاشيلور . انس بن مالك بعضي مروياتنده «بن بو حديث شريفي رسول الله دن ايشيتدم واوله جه يازدم وكنديلر بنه عرض ايتدم» ديملري بو حس نجيبك ايزدر . عصر سعادتده تكميل قرآن كريم قراطيس وصحائف متفرقه يه يازلمشدي وهر صحابي بو الواح شريفه بي خانه سنده بولنديرمقله تبرك ايدردى . يالكز بو مصحف متفرقه برآره ده مجموع دكلدى .

صاحب مواهب يكرمى درت قدر وحي كاتي ذكر ايتمكده دركه باشده خلفاي اربه بولنيور . مكه مكرمه ده خدمت كتابنه ابتدا حضرت عثمانك سوت برادري قريشندن «عبدالله بن ابى سرح» تعين ايدلمشدي . صكره نعوذ بالله ارتداد ايتمكده فتح مكه كوني دمي هدر قيلنا نلر مياننده بولونيوردي . جناب ذى النورينك شماعتيه عفو ايدلدى . صكره صاعلام برمسلمان اولدى . «خالد بن سعيد» ده وحي كاتبلرندن وسابقين اوليندن اولوب ابتدا بسمله شريفه بي بو ذات يازدى . خالدك برادري «أبان» ، «حظله بن ربيع الاسدي» ده وحي كاتبلرندندر «معقيب» رسول اكرم افندمنر مهوردارلقنده وشيخين حضرتانك بيت المال امينلكننده بولنمشدر . «عبدالله بن ارقم الزهري» وحي كاتي ورسول ذیشان افندمنر يك مؤتمنى ايدى . طرف على نبوي دن ملوكه وسائر يه كوندربلن مکتوبلري ده يازاردى . «شرحيل بن حسنه» ده مكه مكرمه ده ايلك وحي كاتبلكي ايدنلردندر . «عبدالله بن رواحه» ، «علاء بن الحضرمي» ، «زبير بن العوام» ده خدمت كتابته شرفياب اولان بختياراندندرلر . مدينه منورده ابتدا «ابى بن كعب» ، آندن صوكره «زيد بن ثابت الانصاري» تعين بيورلدى . وبومأموريت عاليه ارتحال پيغمبري يه قدر زيدك عهد سنده قالمشدر . بونلردن باشقه ابوسفیان واوغللى كبي بعضي ذوات ده ايفاي كتابت ايتمشدر [۱] .

وحيك مدينه منورده توالى وتماعي بالخاصه ارتحال نبوي سنه سي كثرله نزول و ورودى ، زيد بن ثابتك زمان كتابته مصادف بولنمقله وحي كاتبلري ذكر ايدلديمى حضرت زيد خاطر لنور . زيد عرضه اخيره واقف اولمقله برابر فضلا وفقهاى اصحابدن بولنديغندن عهد صديقده جمع قرآن مسئله سي قرار كبر اولنجه ابوبكر الصديق رضی الله عنه ابتدا زیدى دعوت ايتدى . و (انك رجل شاب عاقل لا نهلك

الهی نهایت بولدی. آرتق هیچ برآیت کریمه نك نسخ اولنسی احتمالی قالمدی. الك صولك نازل اولان آیت کریمه ایله ارتحال نبوی آره سنده کذران ایدن طقوز کجلاک بر مدت قلیله بواصر مهمه کفایت ایده مزدی. عهد انی بکرده وقوعه کلن بلیه ارتدادی ازله مقصدیله یمامه ده وقوعه کلن محاربه ده یتمشدن فضله قراء کرامک شهید اولسی اوزرینه [۱] جیح قرآن مسئله سی کسب اهمیت ایلدی. نصداکه بخارینک تخریجه کوره: حضرت قاروق صدیق اعظم اقدمزه مراجعت ایده رک یمامه ده اولدینی کی دها بر قاج محاربه ده قراء کرامدن بویله کثرته شهید ویرسه ک قرآن کریمک قسم مهمی ضایع ایده جکمزدن بحق اندیشه ایدیورم. بناء علیه آیات وسور قرآنیه نك برآره ده جمعنی امر بیور. مکزی موافق بولیورم. دیدی. حضرت صدیق ایسه «صاحب شریعتک یا مدینی برامری بز فصل یا به یلیرز؟» دیوردی. [۱] حضرت عمرک «قرآنی محافظه ایچون بوخیلی برایشدر. دیهرک وقوع بولان مراجعات مکرره سی اوزرینه حضرت صدیق ده بوتکلیفه کی اصابتی تقدیر ایتدی. و بووظیفه مهمه یه زید بن ثابی مأمور ایلدی. زید کتبه وجیدن و مجموع قرآنی حفظ ایتش ذواتدن اولدینی آنفا ذکر ایدلمشدی. زید وظیفه سنک اهمیتنی تقدیر ایلدی. اوبیوک حافظ (فوالله لوکلفنی نقل جبل من الجبال ما کان اقل علی مما امرنی به من جمیع القرآن) = والله بکا یوجه بر طاعنک نقلی تکلیف ایدلسیدی او، بکا بووظیفه بی ایفادن کوچ کلزدی (دیوردی. حضرت خلیفه کمال ضبط و اتقان ایله مشهور اولان حفظه صحابی زید بن ثابت ایله برابر کیفیت جمعی مذاکره ایتک اوزره حضرت عمرک خانه سنده اجتماع ایتدیوردی. فرقان مینک جمعی و کیفیت جمعی قرارلشدیرلقدن صکره زید مأموریتته کمال اعتنا ایله باشلادی. واولا خلیفه طرفندن هرکیمک نزدنده، اوزرنده قرآن کریم محرر بولنان قطعه وارسه مسجد شریفه

[۱] سیوطی اتقاندن قرطیدن نقلاً و «تاریخ الخلفاء» ده دوغیزدن یمامه ده شهید اولان قرآنک یتش ذات اولدینی ذکر ایله آنلردن ابوحنیفه، عتبه، عتبه نك آزاد لوسی قراء اریقه مشهوره دن سالم و حضرت عمرک برادری زید بن الخطاب کی خیلی شهدا اسامیسی تعداد ایتکده در. جودت پاشا مرحوم ده قصص انبیاده بو مشهور قولی ذکر ایدیور. فقط علی القاری مشکاة المصابیح شرحنده طیبیدن نقلاً شهداء قرآنک یدیوز و شهدای مسلمینک بیک اکیوز کیشی بولندینی و بخاری شرحنده عینی ده (قتل من القراء یومئذ سبع مائة وقیل اکثر) قولیله دها فضله سنی ده تصریح ایتکده در. بویمامه حربی مسیله الکذاب ایله اولمشدی. اسلام اردوسنده قوماندان خالد بن الولید حضرتلری ایدی. وقتیه حضرت حمزه بی شهید ایلان و اخیراً دین اسلامی قبول ایدن «وحشی» طرفندن مسیله قتل ایدیلرک اهل ارتداد اردوسی پریشان ایلدی. ووحشیدن صدور ایدن ایکی فعل متخالف اوزرینه «هذه بئک» مثل اولدی. [۱] قال ابن الجوزی هذا کلام من یؤثر الإتياع وینحی الابتداء

کتیرمسی اعلان ایلدی. مسجد نبویه زید بن ثابتله عمر الفاروق اقامه بیوردی. و مشهد صحابه ده قرآن عظیم الشانک جمعیه مباشرت ایلدی. زید بو صورتله رقاع والواحد محرر اولانلری تحری و تتبع و قراء کرامک حفظه مراجعت ایتدی. یازیلش اوله رق بولقدنری حقیقه مجرد یازیلش اولمسیله اکتفا ایتیه رک رسول اکرم اقدمزدن سماعا تلقی ایتش اولان اصحاب کرامه عرض ایله حضور سعادته یازیلش اولدیفه و یاخود قرآن کریمک نازل اولدینی وجوه سبعة جمله سندن بولندیفه [۱] لاقل آنلردن ایکی ذاتی ده اشهاد ایلدی. کرک زیدک و کرکسه مراجعت ایلدیکی حفظه کرامدن هر برینک، وجوهیله برابر قرآن کریم حفظنده بولندینی حلاله اختیار ایدیلن بوتکلفات احتیاطدن دولای ایدی [۲]. و کیمسه نك کوکلنده عجباً مصحف شریفه درج ایدلمک آیت قالمشیدر؟ کی برشبه بر اقامق مقصدینه مبنی ایدی [۳].

زید دیورکه: بو صورتله آیات وسور قرآنیه بی تثبیت ایدرکن سورة توبه نك آخرنده کی (لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیه ما عنتم حریص علیکم) آیتته کلدی کمزده بوآیتی برانه نك آخرینه قدر یالکیز ذوالشهادتین عنوان فاخریله شهرت شمار بولنان خزیمه بن ثابت الانصارینک نزدنده محرر بولدی. و آنندن بشقه کیمسه مکتوب اوله رق ابراز ایده مدی. ذات رسالتیناهی وقتیه خزیمه نك شهادتی ایکی شاهده معادل قیلدینی ایچون اوده. مصحف شریفه درج ایلدی [۴] حتی حضرت عمرک منفرداً عرض ایتدیکی آیت رجم درج ایلدی [۵] والحاصل زید بن ثابت ایله رفقاسی لفظی دلیل قطعی ایله ثابت اولان آیات و کلمات شریفه بی درج ایدوب کتابت خصوصنده دلیل ظنی بی کافی عد ایتدیلر [۶].

زید بن ثابت آنف الذکر مخطوطاتدن و قراء کرامک محفوظاتندن جمع ایتدیکی مصحف شریفه بی. حضرت صدیق تسلیم ایلدی. خلیفه مشارالیه ده محافظه ایتک اوزره نزد عالیرنده آلیقویدی. و ارتحالندن صکره حضرت فاروقه کچدی. آنندن صکره ده کریمه محترمه لری ام المؤمنین حضرت حفصه طرفندن حفظ ایلدی. م. م. م.

[۱] قاله السخاوی فی جلال القرآن. وقال ابو شامة وكان غرضهم ان لا يكتب الا يكتب الامن عين ما كتب بين يدي رسول الله لامن مجرد اللفظ. قلت او المراد انهم يشهدون على ان ذلك مما عرض على النبي صلى الله عليه وسلم عام وفاته [اتقان]

[۲] اتقان ج ۱ ص ۵۹ - [۳] عینی ج ۹ ص ۶۵۸

[۴] شهد خزیمه صفین مع علی رضی الله عنه وقتل یومئذ سنة سبع وثلاثین [عینی]

[۵] اتقان ج ۱ ص ۶۰ - [۶] مرقات شرح مشکاة ج ۲ ص ۶۲۸